

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาค้างนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานภายหลังการขยายเขตสำนักหักบัญชีเชียงใหม่-ลำพูน ในด้านประสิทธิภาพของระบบการหักบัญชีเช็คต่างจังหวัดแบบ One-day Clearing ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของธนาคารสมาชิก และเพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน โดยเน้นศึกษาสภาพคล่องของธุรกิจในพื้นที่เป็นสำคัญ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากแบบสอบถามของลูกค้าผู้ฝากเช็คจำนวน 126 ราย ธนาคารสมาชิกสาขาหลักและสาขาห่างไกลของสำนักหักบัญชีเชียงใหม่-ลำพูนจำนวน 38 สาขา นอกจากนี้ การศึกษาได้คำนวณอัตราการหมุนเวียนหรือกระแสเงินหมุนเวียนของเงินในรูปบัญชีเงินฝากกระแสรายวันต่อเช็คที่ส่งเรียกเก็บผ่านสำนักหักบัญชีเชียงใหม่-ลำพูน เพื่อศึกษาสภาพคล่องของธุรกิจที่เพิ่มขึ้นของทั้งสองจังหวัดในช่วงก่อนและหลังการขยายเขตการหักบัญชี โดยประยุกต์ใช้สมการแลกเปลี่ยนของไอริวริง พิซเซอร์ ในการคำนวณนั้น ได้ใช้สัดส่วนข้อมูลเช็คต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดที่รวบรวมจากสำนักหักบัญชีเชียงใหม่-ลำพูนมาเป็นเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าเช็คต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดรายปี ในขณะที่เดียวกันก็อาศัยข้อมูลสถิติภูมิซึ่งเป็นข้อมูลรายปีที่ใช้ในการคำนวณอัตราหมุนเวียนของเงินในรูปบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ได้แก่ เช็คเรียกเก็บ เช็คคืน และยอดคงค้างจากบัญชีเงินฝากกระแสรายปีระหว่างปี 2537-2543 จากธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ มาเป็นข้อมูลในการศึกษาด้วย

ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของระบบการหักบัญชีเช็คต่างจังหวัดแบบ One-day Clearing ของธนาคารสมาชิกสำนักหักบัญชีส่วนใหญ่ ได้ดำเนินการตามหลักการของระบบงานใหม่คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 78.3 กล่าวคือ ธนาคารสมาชิกส่วนใหญ่นำเช็คที่รับฝากจากลูกค้าก่อนปิดเคาน์เตอร์ส่งเข้าเรียกเก็บผ่านสำนักหักบัญชีในวันทำการเดียวกัน ยกเว้นเช็คที่รับฝากจากลูกค้าหลังปิดเคาน์เตอร์ในวันทำการนั้น ธนาคารสมาชิกจะส่งเข้าเรียกเก็บในวันทำการถัดไป อย่างไรก็ตาม ยังมีธนาคารสมาชิกอีกบางส่วนประมาณร้อยละ 21.7 ซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ไม่ได้ดำเนินการตามหลักการที่ ธปท. กำหนดไว้ โดยธนาคารสมาชิกรับฝากเช็คจากลูกค้าตลอดทั้งวันและส่งเรียกเก็บผ่านสำนักหักบัญชีในวันทำการถัดไป ทำให้เกิดผลกระทบกับลูกค้าผู้ฝากเช็คจะได้รับเงินตามเช็คช้าไปอีกหนึ่งวันทำการ สำหรับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานหักบัญชีของธนาคารสมาชิก

ด้วยโปรแกรมเช็ครายฉบับเมื่อเทียบกับระบบงานเดิมนั้น ธนาคารสมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าการขยายเขตการหักบัญชีด้วยการนำโปรแกรมเช็ครายฉบับมาใช้ในการปฏิบัติงานช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหักบัญชีมากและช่วยลดเวลาการปฏิบัติงานของผู้แทนธนาคารที่ประจำสำนักหักบัญชี

สำหรับการศึกษาเพื่อศึกษาผลของการขยายเขตการหักบัญชีที่มีต่อสภาพคล่องของธุรกิจ ในจังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน และผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านธนาคารสมาชิกและลูกค้าของธนาคาร นั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านธนาคารสมาชิกและลูกค้าของธนาคารเห็นตรงกันว่า การขยายเขตการหักบัญชีและลดระยะเวลาเรียกเก็บเช็ค B/C ต่างอำเภอ และต่างจังหวัด เชียงใหม่-ลำพูนเป็นระบบ One-day Clearing ทำให้สภาพคล่องของธุรกิจทั้งสองจังหวัดดีขึ้นมาก ทั้งช่วงก่อนและหลังมีวิกฤตเศรษฐกิจ แต่ผลการศึกษาผลกระทบต่อสภาพคล่องของทั้งสองจังหวัด โดยใช้อัตราหมุนเวียนของเงินในรูปบัญชีเงินฝากกระแสรายวันต่อเช็คเรียกเก็บสุทธิของสำนักหักบัญชีเชียงใหม่-ลำพูนมาเป็นเครื่องวัดการเพิ่มขึ้นของสภาพคล่องนั้น จากผลการวิเคราะห์อัตราหมุนเวียนของเงินส่วนที่เป็นเช็ค B/C ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดที่เพิ่มเข้ามาในระบบการเรียกเก็บผ่านสำนักหักบัญชีหลังการขยายเขตการหักบัญชีพบว่า ภาพรวมสภาพคล่องธุรกิจของทั้งสองจังหวัดเพิ่มขึ้นมีสัดส่วนน้อย โดยดูได้จากผลของอัตราหมุนเวียนของเงินที่เพิ่มขึ้นน้อยประมาณ 4.87 เท่าต่อปี หรือ 0.41 เท่าต่อเดือน เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละจังหวัด จะเห็นได้ว่าสัดส่วนอัตราหมุนเวียนของเงินในจังหวัดเชียงใหม่เพิ่มขึ้นน้อยประมาณ 2.95 เท่าต่อปี หรือ 0.24 เท่าต่อเดือน อย่างไรก็ตามผลกระทบต่อสภาพคล่องของธุรกิจในจังหวัดลำพูนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าจังหวัดเชียงใหม่มากโดยเพิ่มขึ้นประมาณ 19.36 เท่าต่อปี หรือ 1.61 เท่าต่อเดือน

สำหรับผลกระทบที่มีต่อลูกค้าผู้ฝากเช็คและธนาคารสมาชิกนั้น จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบด้านบวกต่อลูกค้าผู้ฝากเช็ค ลูกค้าส่วนใหญ่เห็นว่าการขยายเขตการหักบัญชีและลดระยะเวลาเรียกเก็บเป็นระบบ One-day Clearing ได้รับประโยชน์และให้ความพอใจในระดับมาก กล่าวคือ ลูกค้าผู้ฝากเช็ค B/C ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดจะได้รับประโยชน์ในการรับเงินตามเช็ครวดเร็วขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกค้าที่มีพฤติกรรมนำเช็คฝากบัญชีที่ต้นทางประมาณร้อยละ 41.3 ส่วนลูกค้าที่มีพฤติกรรมเดินทางไปที่อำเภอปลายทาง จะได้รับความสะดวกจากการขยายเขตการหักบัญชีและลดระยะเวลาเรียกเก็บเช็ค B/C ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด โดยไม่ต้องเดินทางไปอำเภอปลายทาง เงินที่ได้รับตามเช็คก็รวดเร็วเหมือนกับที่เดินทางไปเบิกเงินสดที่ปลายทางประมาณร้อยละ 38.9 รวมประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับจากการลดระยะเวลาเรียกเก็บเงินตามเช็คได้รวดเร็วขึ้น ประมาณร้อยละ 80.2 อย่างไรก็ตาม ยังมีลูกค้าอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีสัดส่วนน้อยที่ไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียกเก็บเงินตามเช็ค ด้วยการเลือกเดินทางไปอำเภอปลายทางเหมือนเดิมเพื่อเบิกเงินสดหรือฝากบัญชีที่ปลายทาง ประมาณร้อยละ 19.0 เนื่องจากไม่ต้องการเสียค่าธรรมเนียมเช็คเรียกเก็บ สำหรับการขยายเขต

สำนักหักบัญชีเชียงใหม่-ลำพูนที่มีผลกระทบต่อลูกค้าผู้ฝากเช็คเรียกเก็บภายในอำเภอเดียวกัน ซึ่งจะถอนเงินตามเช็คได้ช้ากว่าระบบเดิมนั้น ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมลูกค้าส่วนใหญ่ยังเห็นว่าระบบน้อย ซึ่งเห็นว่าระบบในระดับปานกลางถึงไม่กระทบเลยเป็นสัดส่วนที่สูง ประมาณร้อยละ 73.8 และพบว่าลูกค้าที่ได้รับผลกระทบนั้นเป็นลูกค้าของธนาคารในอำเภอสาขาห่างไกล และลูกค้าของธนาคารในจังหวัดลำพูนซึ่งเป็นสมาชิกส่วนน้อยของสำนักหักบัญชีเชียงใหม่-ลำพูนที่มีการปรับเปลี่ยนเวลารับฝากเช็คจากลูกค้าหน้าเคาน์เตอร์ให้สั้นลง เพื่อให้ทันเวลาส่งเช็คเรียกเก็บที่สำนักหักบัญชีในวันทำการเดียวกัน และมีการเปลี่ยนแปลงเวลาของรอบเช็คคืนเป็นวันรุ่งขึ้นซึ่งเช็คจะถอนเงินได้จะต้องผ่านรอบเช็คคืนก่อน ทำให้ลูกค้าถอนเงินช้ากว่าเดิมประมาณ 2 ชั่วโมงหรือมากกว่านั้นขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานภายในของธนาคารสมาชิกว่าจะปลดเคลียร์ลูกค้าช้าหรือเร็ว

สำหรับผลกระทบด้านบวกต่อธนาคารสมาชิก ธนาคารสมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับความพึงพอใจเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการขยายเขตการหักบัญชีมากกว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น โดยมีระดับความพึงพอใจระดับปานกลางไปจนถึงมากที่สุดประมาณร้อยละ 94.8 นอกจากนี้ธนาคารสมาชิกยังเห็นว่าประโยชน์ที่ธนาคารสมาชิกได้รับส่วนใหญ่คือ ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการส่งเช็ค B/C ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดที่ส่งเรียกเก็บทางไปรษณีย์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของธนาคารสมาชิก ลดต้นทุนการโอนเงินระหว่างสาขากับสำนักงานใหญ่ ทำให้สำนักงานใหญ่ของธนาคารสมาชิกบริหารเงินได้สะดวกขึ้น และทำให้ธนาคารสมาชิกมีปริมาณธุรกรรมการรับฝากเช็ค B/C ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูกค้าหลังการขยายเขตการหักบัญชีที่ได้รับความสะดวกในเรื่องไม่ต้องเดินทางไปอำเภอปลายทาง โดยการนำเช็คเข้าฝากบัญชีที่ต้นทาง

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาพบว่า ธนาคารสมาชิกถึงแม้จะดำเนินการตามหลักการของระบบ One-day Clearing เป็นส่วนใหญ่แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติจริงธนาคารสมาชิกส่วนใหญ่มีเวลารับฝากเช็คจากลูกค้าในช่วงเช้าสั้นมาก เมื่อพิจารณาจากระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติงานรวบรวมข้อมูลและส่งเช็คไปเรียกเก็บยังมีเวลาเหลืออีกมาก และจากการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เห็นว่าผู้แทนธนาคารต่าง ๆ มาสำนักหักบัญชีก่อนเวลามาก นอกจากนี้ ภาพรวมเกี่ยวกับการขนส่งเช็คนั้น ธนาคารสมาชิกใช้วิ่งรถกันเอง โดยธนาคารสมาชิกในอำเภอรอบนอกรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจึงทำให้มีต้นทุนในระบบสูงมาก ผลจากการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบงานหักบัญชีเช็ค ดังนี้

ประการแรก ควรมีการจัดสายเดินรถร่วมในแต่ละอำเภอที่มีเส้นทางเดียวกันอย่างเป็นระบบทั้งจังหวัด โดยธนาคารสมาชิกควรแบ่งเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเท่า ๆ กัน เพราะธนาคารสมาชิกทุกสาขาได้รับประโยชน์ร่วมกันในการเรียกเก็บเช็คระหว่างกัน ทั้งนี้ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของธนาคารสมาชิกในอำเภอรอบนอก และการจัดระบบขนส่งเช็ครวมทั้งจังหวัดจะทำให้ประสิทธิภาพของระบบ One-day Clearing เป็นไปตามหลักการอย่างแท้จริง ช่วยลดต้นทุนโดยรวมของธนาคารสมาชิก นอกจากนี้ จะช่วยแก้ไขปัญหาของสาขาห่างไกลที่นำเช็ครับฝากจากลูกค้าในวันก่อนและส่งเรียกเก็บในวันรุ่งขึ้นหมดไป ทำให้สามารถนำเช็คที่รับฝากจากลูกค้าและส่งเรียกเก็บในวันทำการเดียวกันได้ทุกสาขา และจะช่วยลดปัญหาความล่าช้าของเช็คเรียกเก็บภายในอำเภอเดียวกันได้

ประการที่สอง ธนาคารสมาชิกควรมีการขยายเวลารับฝากเช็คจากลูกค้าหน้าเคาน์เตอร์เพิ่มขึ้นอีกประมาณ 1.00 – 1.30 ชั่วโมง เพราะปัจจุบันธนาคารสมาชิกส่วนใหญ่ปิดรับฝากเช็คหน้าเคาน์เตอร์เร็วมาก ทำให้พนักงานเคลียร์สาขาหลักมีเวลารวบรวมข้อมูลของสาขาอื่น ๆ ก่อนรอบเช็คปกติหลายชั่วโมง และไปสำนักหักบัญชีก่อนรอบประมวลผลมากไป จึงควรขยายเวลารับฝากเช็คจากลูกค้ามากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและการปฏิบัติงานของธนาคารและระบบการหักบัญชีเช็คของจังหวัดให้ดีขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการคำนวณหาค่าอัตราหมุนเวียนของเงินในรูปบัญชีเงินฝากกระแสรายวันจากการศึกษาครั้งนี้ ข้อมูลเช็ค B/C ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดรายปีที่เพิ่มขึ้นจากการขยายเขตการหักบัญชีและนำมาใช้ในคำนวณเป็นข้อมูลที่ไม่มีหน่วยงานใดรวบรวมมาก่อน และการศึกษานี้มีเวลาค่อนข้างจำกัดไม่สามารถหาสัดส่วนเช็คข้ามเขตรายปีได้ จึงใช้เกณฑ์สัดส่วนประมาณการจากการเก็บตัวเลขข้อมูลเช็คเรียกเก็บรายวันเฉลี่ยของช่วงเวลาระหว่างเดือนธันวาคม 2543 ถึงมกราคม 2544 มาใช้ในการคำนวณหายอดเช็คข้ามเขตรายปีแทน ซึ่งอาจเป็นช่วงที่มีการส่งจ่ายเช็คข้ามเขตในสัดส่วนที่สูงเนื่องจากเป็นช่วงปลายปีและต้นปี ดังนั้น อัตราหมุนเวียนของเงินในรูปบัญชีเงินฝากกระแสรายวันที่ได้จึงเป็นค่าประมาณการเท่านั้น ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไปจึงควรใช้ข้อมูลสัดส่วนเฉลี่ยเช็คข้ามเขตรายปีในการคำนวณหาค่าอัตราหมุนเวียนของเงินในรูปบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน เพื่อให้ได้ค่าอัตราหมุนเวียนที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น